

DE
SVDORIS
SVB CALORE FEBRILI
MINVS SALVTARI ERVPTIONE

BENIGNITER ANNVENTE SVPREMO NVMINE
EX AVCTORITATE GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE

D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMI PRVSSIAE REGIS A CONSILIIIS INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPH. NATVR. PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
FACVLT. MEDICAE SENIORE, REGIORVM ALVMNORVM EPHORO,
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSORVM PRAE-
SIDE, ET REGIAR. SOCIET. SCIENTIAR. ANGLICAN.
BEROLINENS. ET MONSPELIENS. SODALI,

PRO GRADV DOCTORIS

SOLLEMNITER CONSEQVENDO

DIE XX. APRIL. A. R. S. cId Id cclxv.

H. L. Q. S.

PVBLICE DISPVTABIT

AVCTOR

IOANNES CHRISTIANVS WICHVRA,

BICINA-SILESIVS.

HALAE AD SALAM

STANNO CVRTIANO,

25

DE
SVDORIS
SVB CALORE FEBRILI
MINVS SALVARI ERPTIONE

EX AVCTORITATE GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE

D. ANDREA BELLA BOCHNERO

POTENTISSIMI PRÆSIS REGIS A CONSILIIS INTIMIS,
MEDICINÆ ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS PUBLICI ORDINARIO,
FACULTATIS MEDICÆ SENIORIS REGIÆ ALMA MATERIS ERBORGÆ
PUBLICÆ ACADEMIÆ PRAESIDENTIS ET CURIOSI PRAESIDENTIS
SIBI ET REGIÆ SOCIETATI SCIENTIARUM AMICIS
BEROLINENSIS ET MONASTRIENSIS SOCIETATIS

PRO GRADU DOCTORIS

COLLEGIATVS CONSENSV

IOANNES CHRISTIANVS WICHVRA
REGIA ACADEMIA

HABERE AD SALLAM

STANCO CURIA

VIRO
EXCELLENTISSIMO EXPERIENTISSIMO DOCTISSIMOQVE
D O M I N O
CAROLO BENIAMIN
COCHLOVIO,

MEDICINAE DOCTORI ET PHYSICO CIVITATIS CREVTZ-
BERGENSIS HVIVSQVE TRACTVS DIGNISSIMO,

PATRONO FAVTORI
ATQVE AVVNCVLO SVO
AETERNA MENTIS REVERENTIA SVSPICIENDO;

NEC NON

VIRO

EXCELLENTISSIMO, EXPERIENTISSIMO DOCTISSIMOQVE
D O M I N O
JOANNI GEORGIO
MAIDELOHN,

MEDICINAE DOCTORI LONGE CELEBERRIMO
PRACTICO BICINENSIVM FELICISSIMO,

PATRONO ET FAVTORI SVO

OMNI PIETATIS CVLTV
AETERNVM DEVENERANDO,

OPTIMO HVIC DVVMVIRATVI
PAGINAS ISTAS ACADEMICAS
STVDIORVM SVORVM PVBLICVM SPECIMEN
IN PVBLICAM TESTIFICATIONEM
REVERENTIAE ET GRATI ANIMI
SVIQVE VLTIOREM COMMENDATIONEM SACRAT
ATQVE INTER FERVIDISSIMA VOTA
PRO PERENNITATE SALVTIS

D. D. D.

DEVINGTISSIMVS CVLTOR

JOANNES CHRISTIANVS WICHVRA,
BICINA - SILESIVS.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE

SVDORIS

SVB CALORE FEBRILI

MINVS SALVTARI ERVPTIONE.

PRAEFATIO.

*C*riticas febrium excretiones dignissimas esse, quae a Medico, in Prognosi febrium formanda occupato, attendantur, adeo clara est res, ut ipsis tironibus iam innotuerit; inter vero illas sudoris maxime rationem habendam esse, vel ex eo patet, quod sine eo aut nunquam, aut rarissi-

A 3

rissime febres salutarem nanciscantur euentum. Tanta haec sudoris febrilis dignitas procul dubio caussa fuit, qua factum est, vt inde ab omni ferme Medicinae aetate eo summa cum cura annisi sint Medici, vt ex quantitate, qualitate, excernendi modo, etc. sudoris in febribus salubris et insalubris signa depromerent, eaque postmodum posteritati et aeternitati traderent. Quum interea minus de sudoris, sub calore febrili erumpentis, insalubritate dictum sit; non absque re esse putauit, si in academico hocce scripto de eo verba facerem eiusque noxas ostenderem. Triplici hoc veroratione perficere annisus sum. Docui primo, causas huius sudoris esse insalubres; demonstravi secundo, illius effectus, cum natura februm comparatos, minus esse salutes; comparauit tertio naturam eiusmodi sudoris cum iis momentis, quae Veteres ad salubritatem sudoris febrilis requirebant, vt inde patescat, haec in sudorem, sub calore febrili subnatum, nullo quadrare modo. Subiunxi tandem practica nonnulla. TV L. B. meis conaminibus faue!

§. I.

Disperfa per cellulofam fubcutaneam vafa languifera, tam arteriofa, quam venofa, cutis demum compagem paffim adeunt, in minores ibi ramulos fenfim diuidenda. Fluidum, truncis iftis arteriofis, vel remotioribus etiam a cellulofa fubcutanea arteriis impulfum, roris inftar ab omni epidermidis ambitu toties fere exfudauit, quoties periculum factum eft. Dubitare itaque non poteris, vafa languifera arteriofa, per cellulofam prius diffeminata cutimque ingreffa, in minima denique vafcula abire, quorum patula oftia in epidermide hiant.

§. II.

Vafcula illa, ex arteriis cutaneis oriunda (§. I.), non poterunt non fecretoria effe (per Phyfiolog.). Quoniam autem et peruia funt, teftante id experimento allato (§. ant.), et exteriora verfus finiuntur (§. cit.): fequitur, haec vafcula tenuioris fluidi fecretioni et excretioni infervire, quae, quod in cute fit, *excretio* vocatur *cutanea*. Excretio cutanea, quae fenfibus vix percipi poteft, *perfpiratio infenfibilis* nuncupatur, quae, maiora capiens augmenta, in *madorem* et *fadorem* abit.

§. III.

Expofuimus quidem (§. II.) quofdam, fed non omnes, materiae perfpirabilis fontes. Etenim per ductus quidem excretorios glandularum sebacearum et unguinofarum cutis inungitur, hoc vero fluidum paffim quoque exfudat, neque minus per poros cutis, qui ad cellulofam ducunt, pilosque, humor expellitur. Vid. BOERHAAVE *Epiftol. ad RYYSCHIVM data de glandul. fabr.*

fabr. HALLER Elem. Physiolog. Tom. V. p. 39. seq. Sic ergo dubium non est, quin adeps fluidumque illud unguinosum ad producendam materiam perspirabilem cum aliis particulis (§. II.) confluant. Docet id etiam attenta observatio.

§. IV.

Qui cum his (§. II. III.) secretionis pariter atque excretionis leges, quas Physiologia stabilire annitur, confert, et ad specialem hanc adplicat excretionem, is sine ulteriore demonstratione perspicier, requiri ad eandem perspirationem

- I. moderatam sanguinis copiam et fluiditatem;
- II. motum sanguinis ad cutim et adfluxum neque magnum nimis, neque nimis paruum;
- III. constrictionem cordis moderatam (n. II.);
- IV. vasa cutanea, horumque truncos, imminuti aut deleri caui morbis non adfectos;
- V. vasa secretoria et perspirantia peruia;
- VI. absorptionem materiae ab aëre perficiendam.

In his ergo una concurrentibus perspirationis sanæ causæ lateant necesse est. Nam vel vnico horum momentorum deficiente, perspiratio laedi debet (per Physiolog.).

§. V.

Quum effectus sine causæ incremento incrementum nequeat, sudor vero sit aucta perspiratio (§. II.): sequitur, causas §. ant. enumeratas sudori quidem competere, verum quatenus sunt

sunt auctae, et ita scilicet, vt nulla ab earundem augmento oboriatur caussa, quae excretionem impedire et sufflaminare valeret.

§. VI.

Sudoris itaque caussae ad sequentes generatim reuocari possunt (§. V.):

- I. Ad sanguinis nimiam resolutionem (§. IV. n. I. §. V.), ita vero contingentem, vt nihil abinde producat, quod obstat, quo minus excretio fiat (§. V.), v. g. Spasmus, Tumor, etc;
- II. ad motum sanguinis versus cutim validiorem, hac tamen ratione, vt motus iste nullam sufflaminatae aut impeditae excretionis cutaneae suppeditet causam (§§. IV. V.);
- III. ad adfluxum sanguinis versus cutim maiorem, quatenus hic sine spasmo, compressione, obstructione, etc. vasorum cutaneorum concipitur (§§. cit.);
- IV. ad cordis actionem vehementiorem (§. 10.), sine simili (n. II. III.) cutis vitio obortam (§. V.);
- V. ad laxitatem vasorum cutaneorum (§. 12.) ea minorem, quae excretionem supprimit (§. V.);
- VI. ad impeditam materiae perspirabilis ab aëre perficiendam absorptionem (§. IV.), sine magno excretionis impedimento praesentem (§. V.),

§. VII.

Quum febris, vehementiore in massa sanguinis concitato motu, hanc resoluat, cordis porro motu validiore stipata in-

B

cedat,

cedat, cutim etiam, superata resistentia, laxet, adfluxum praeterea sanguinis, laxata cute fortiusque corde moto, ad cutanea vascula efficiat, hisque tandem irritatis maiori cum vi sanguinem per eadem promoueat: *sudorem* hinc *febilem* generatim possibilem esse, dubitare non poteris (§. ant.).

§. VIII.

Dum febris incipit, a peripheria versus centrum fluida ruunt, sicque conditiones praedictae aut earundem effectus (§. ant.) minus obrinent (per Pathol.). Tunc itaque sudor febrilis contingere nequit. In altero autem febris stadio fluida non solum a centro ad peripheriam copiosius mouentur, sed oboriuntur quoque magis conditiones descriptae earumque (§. ant.) sequelae. Sudor itaque febrilis tunc maxime appareat necesse est.

§. IX.

Sanguis, dum altero hocce stadio incipiente (§. ant.) versus resistentes adhuc canales propellitur cutaneos, cuti, eminente sensibilitate praeditae, aestus sensum imprimit, aegris frequenter quam maxime molestum. Interea vero cor, resistentiam vasorum cutaneorum pati nescium, constrictionem eorundem sensum tollit cutisque restituit laxitatem (per Pathol.). Pater non solum, alterum febris stadium in duo alia commode dissecpi posse, sed horum etiam priori minus, quam posteriori, sudorem febrilem sollempnem esse.

§. X,

Sub calore febrili obstacula nascuntur, quae impediunt, quo minus sudor erumpat (§. antec.). Quodsi itaque, praesente

ſente febrili calore ſudore diſſuat cutis: opus eſt non tantum vt cauſſae ſudoris adſint, ſed vt ita etiam agant, vt ita inde impedimenta ſudoris tollantur.

§. XI.

Huc vero (§. ant.) ſequentes cauſſae generatim pertinebunt:

1. *Actio cordis nimium exacerbata.* Dum enim maxima cum vi verſus reſiſtentes canales cutaneos (§. IX.) niritur cor, horum reſiſtum facile ſuperat, fluidiſſima exprimit atque expellit, et cauſſa euadit ſufficiens ſudoris ſub calore febrili enati (§. X.).
2. *Sanguis valdopere reſolutus.* Attenuatae enim ſanguinis valdopere reſoluti particulae non poſſunt non per adſtrieta vaſcula cutanea (§. IX.) abire et ſudorem elicere.
3. *Sanguinis nimium aquoſa conditio.* Tunc enim abundantes particulae aquoſae, calore magis attenuatae et reſolutae, eadem fere ratione, vt docuimus n. 2, vaſcula conſtricta permeant, copioſiusque in cute collectae, ſudorem ſub calore febrili efficiunt.
4. *Ingens vaſorum cutaneorum laxitas.* Quo maior enim in vaſe, ſpasmoadfecto, obtinet laxitas: eo minor erit, cerebris paribus, ſpasmieffectus. Quando itaque enormis laxitas ſub febre cutim occupat: reſiſtentia illa (§. IX.) minor erit, faciliusque fluida per vaſcula tranſeunt et ſudorem ſub calore febrili prouocant (§. X.). Hae ſunt huius ſudoris cauſſae generales, ad quas reliquae reduci commode poſſunt.

§. XII.

Actio cordis nimium quantum exacerbata redditur (§. XI. n. 1.), quando sequentes potentiae agunt:

1. *Causa febris maxime intense agens.* Quaelibet febris causa, docente id Pathologia, ita agere debet, ut cor ad validiores exciretur motus. Quando itaque causa febris maiori intensitate actionem suam exferit; necesse tunc est, ut actio cordis nimium quantum exacerbetur, quod experientia etiam satis superque comprobatur.
2. *Irritabilitas corporis maior.* Nam ex Pathologia cognitum habemus, irritabilitatem efficere, ut leuiiores quoque stimuli enormes producant motus. In hac ergo corporis constitutione causa etiam febris leuior instar auctae aget (n. 1.).
3. *Sensibilitas maior in corpore praesens.* Quum enim irritabilitas et sensibilitas arctum inter se alant commercium: cum sensibilitate irritabilitas quoque increset. Quae cum causa sit enormis in corde actionis (n. 2.): idem quoque de sensibilitate maiore dicendum erit. Sensibilitas propterea maior, sibi etiam relicta, efficere potest, ut et cor et arteriae validius agant. Hinc eo minus de dictorum veritate dubitari potest.
4. *Alii stimuli, praeter causam febris, in corpore praesentes.* Quum enim causa febris nulla alia in re, nisi in stimulo haereat: haec ab aliis stimulis, in corpore simul praesentibus, maiora capit augmenta. Atque hinc fit, ut cordis actio nimium quantum intendatur.

§. XIII.

§. XIII.

Sanguis nimium quantum resoluitur (§. XI. n. 2.)

1. *a putredine.* Quis enim est, qui nesciat, putredinem, in massa sanguinea obortam, eandem solvere?
2. *A causis istis §. antec. descriptis.* Patet enim ex earum consideratione, omnes esse ita comparatas, ut hinc actio cordis valdopere increseat. Quum iam ab actione cordis naturali massa resoluitur sanguinea: eo maiori in gradu haec resolutio contingere poterit, quanto vehementius motus huius visceris in febre intenditur. Quae cum ita sint, has causas huc etiam referri fas est.

§. XIV.

Nimium aquosam indolem sanguini inducunt (§. XI. n. 3.) quaecumque vel retinent excretionem serosam, vel ingurgitata nimio abundant principio aquoso, ita ut excretionem serosam eo, quo fiunt naturaliter, moderamine perdurent. Utroque enim in casu aequarum particularum quantitas nimium quantum in massa sanguinea adaugetur. Ad hanc vero sudoris febrilis, sub calore febrili comparentis, causam, aliam ex parte referri posse censeo, in febribus maxime sollemnem, *secessum* nempe *aquosi principii a crassamento.* Facile enim patet, quod si incidat hic casus, eo ferme modo, quem diximus §. XI. n. 3, sudorem febrilem productum iri.

§. XV.

Hic (§. antec.) vero secessus generatim producitur

1. *a stagnatione sanguinis;* sanguis enim quiescens in elementa sua abit.
2. *A debili cordis, pulmonum, viscerum aliorum et*

vaforum actione. Horum enim proportionata actio mixtionem in sanguine conferuat. Cessans itaque secessus aquae a crassamento, caussa euadit. 3. *A condensatione crassamenti, sufficiente tamen ei prius inexistente principii aquei copia.* Tunc enim aqueum principium expellitur, et aliud adfusum cum crassamento non commiscetur. Hinc reliquae eiusmodi secessus caussae (GAUBII Inst. Pathol. 321.) diiudicantur.

§. XVI.

Ingentis demum vaforum cutaneorum laxitatis (§. XI. n. 4.) sequentes existunt caussae:

1. *Nutritionis defectus.* Nemo enim non nescit, nutritionem solidis robur addere.
2. *Debilitantia interna et externa vasculis istis admota.* Acria varia, oleosa, pinguia, aquosa nimium quantum corpori inhaerentia, huc maxime reuocari debent.
3. *Vis vitalis defectus.* Tunc enim omnia laxari, docet animi deliquium.

§. XVII.

Qui haec dicta (§§. XI - XVII.) rite considerat, is intelliget, 1. *cur sudor sub calore febrili in febribus acutis compareat.* Resolutio enim, vis cordis intentata, sensibilitas et irritabilitas maior, acre varium et soluens, vel vt causa, vel vt effectus sub iisdem praefens, secessus aquei principii a crassamento condensato enatus, vis demum viralis successiue deficiens, tot fere sunt caussae speciales, quarum actione febres acutae sudorem sub calore febrili producant. 2. *Cur saepe saepius sit eiusmodi sudor enormis anxietatis effectus.* Etenim sub anxietate saepis-

saepissime vires cordis valdopere intenduntur; inde causa eiusmodi sudoris, de quo loquor, exoritur (§. XI. n. i.). 3. *Cur in lenta et bellica febre comparere queat.* Vis enim vitalis, vna cum nutritione, demum cessat et aboletur (§. antec.). Plura ex antecedentibus confectionaria deducere possem. Sufficiant vero haec, quae Pathologiae gnarus adaugebit.

§. XVIII.

Adumbravi haecenus causas sudoris sub calore febrili erumpentis. Sequitur, ut ostendam, eas, relatas ad februm genium, tales determinationes ponere, quae minus sunt salutares. Hoc enim evictis constabit, sudoris sub calore febrili eruptionem, respectu causarum determinantium, minus esse salutarem. Omnem autem illam determinationem, sub febre praesentem, quae maxime salutari eius solutioni adversatur, minus salutarem esse determinationem respectu febris, absque vltra ulteriori demonstratione hic assumi posse censeo.

§. XIX.

Intensioem cordis actionem ad februm maxime salutarem solutionem obtinendam summe esse necessariam, quemlibet concessuram esse credo. Norunt id omnes, qui, STAHLII etiam placitis non addicti, iustum de naturae, bono sensu acceptae, moliminibus iudicium ferre non recusant. Hi vero facile etiam cum aliis largientur, februm eventum minus salutarem futurum esse, si vires naturae operantis vel deficient, vel non suppressendae excedant, vel demum male dirigantur. Attendamus hoc in loco tantum ad cordis agentis excessum. Quam enormes hinc motus! Furibunda deliria, motus sanguinis non compescen-

pefcendi, inspiffationes non refoluendae, inflammationes partium internarum horrendae, gangraenae, sphacelus, motus conuulfui, horumque omnium effectus, virium tandem febrilem febrilem refolutio, ab actione cordis nimium quantum sub febre exacerbata fubnafcentur. Quis quaefo non videt ex his, actionem cordis nimium quantum exacerbata minus falutarem sub febre effe conditionem (§. anteced.)? Nihilominus fudor sub calore febrili abinde exoriri potest (§. XI. n. 1.), cuius ergo tunc cauffa minus erit falutaris.

§. XX.

Consideres dein, febrem primario in intensa cordis actione haerere et confiftere, quod in Pathologia maxime offenditur; hinc tantum augeri, quantum cordis actio increfcit. Cor itaque, validiffime sub febre agens, de grauitate et intensitate febris testatur. Intensitas vero morbi, minus falutaris sub morbo conditio est. Quando ergo fudor febrilis sub calore nafcitur, idque ab intensa cordis actione: ideo etiam, quod ab intensitate oboritur febris, a minus falutari sub imperu febrili proficifcitur cauffa. Hinc autem ea, quae §. antec. adduximus, magis adhuc corroborantur clariusque elucefcunt.

§. XXI.

Breuior ero in fecundae cauffae infalubritate diiudicanda. Cauffa ifta confifit in nimia fanguinis refolutione (§. XI. n. 2.), oriturque vel a putredine, vel a cauffis iftis, quae cordis actionem nimis intensam inducunt (§. XIII.). Si posterius, cauffa haec ex §§. XIX. XX. fufficienter diiudicari potest. Si prius: cauffa fudoris in putredine haeret, de qua dubium non est, quin

quin et per se, et in febribus corpori humano maxime sit infesta. Quodsi ergo sudor a nimia massae sanguineae resolutione proveniat: causa huius sudoris certo certius erit insalubris et nociva.

§. XXII.

Quod tertiam sudoris, sub calore febrili enati, attinet causam (§. XI. n. 3.), haec duplicem sub se comprehendit (§. XIV.). Primo huc spectat sanguinis nimium aquosa indoles (§. XI. n. 3.), quae non ita frequenter sub febribus existit. Aquosum enim minuit vim vitalem, ex irritabilitate et sensibilitate compositam. Efficit hac ratione, ut subiecta minus febrili, ex vis vitalis excitatione oriundae, obnoxia fiant. Interim obtinuit nonnunquam, determinata in cachecticis febre. Illae ergo, quas adduximus, huius sudoris febrilis causae, simul ostendunt insalubritatem. Quum enim torporem inducat: febrem nimium facile minuit; unde minor salus expectanda venit (§. XX.). Hinc ergo oriundus sub calore febrili sudor non poterit non a minus salutari causa proficisci.

§. XXIII.

Secundo (§. antec.) huc reuocari ex parte potest secessus aquei principii a crassamento (§§. XIV. XV.). Frequens sub febribus acutis conditio! Quum vero ab eiusmodi secessu fluidorum stases et imbecillitates pendeant, quarum proventus sub febribus adeo est reformidandus: sudor quoque, ab ista secessione particularum pendens, a causa minus salutari provenire debet.

C

§. XXIV.

Ultima demum sudoris, sub calore febrili producti, causa generalis in nimia vasorum cutaneorum laxitate quaerenda erit (§. XI. n. 4.). Haec a nutritione vique vitali deficiente enata (§. XVI. n. 1. et 3.), procul dubio est insalubris. Mortem enim febrientium accelerat. Quod debilitantia interna attinet (§. XVI. n. 2.): haec, frangendo vires corporis, salutari febris solutioni adversantur. Sudor consequenter, abinde proficiens, a salubritate valde est remorus (§. XVIII.). Relaxantia demum externa, cuti male adplicata, emolliendo aut debilitando humores ad cutim alliciunt, stases eorum, exanthemata, aliaque producunt, quae omnia minus salutares sub febre ponunt conditiones. Quare et haec sudoris, quem dico, causa minus est salutaris.

§. XXV.

Ex dictis §§. XXIII. XXIV. ergo elucescit, sudoris sub calore febrili eruptionem a causis proficisci, quae a salubritate maxime sunt in febribus alienae. Quamvis autem hinc fati iam eiusmodi sudoris eruptionem minus salutarem esse pateat: alius ramen de eius insalubritate differendi sese aperit campus, quando ad effectus, quos excitat et ingenerat, attendimus. Age igitur B. L. mecum effectus hosce, quos talis prouocat sudor, eorumque sequelas perpendas!

§. XXVI.

Sudor, ex Physiologorum demonstratione, ex aquosis, oleosis, terreis et salinis constat particulis, ita tamen, ut eidem maxima aquearum particularum quantitas insit. Sudor itaque, sub

sub calore febrili erumpens, ex omnibus istis quidem, maxime tamen aquosis, particulis constabit. Quoniam autem sudor auctiorem per habitum cutaneum supponit excretionem, quam perspiratio (§. II.): sequitur, sudorem multo maiorem etiam, quam perspirationem, expellere particularum aquosarum quantitatem. Est idcirco sudoris, sub calore febrili erumpentis, effectus, quod aqueum principium, in massa sanguinea delitescens, sub calore febrili magna et tanta in quantitate eiiciat, quanta cum statu sanitatis generatim consistere nequit.

§. XXVII.

Notum est ex Physiologia, humorum nostrorum fluiditatem aqueis particulis, cum crassamento eorundem commixtis, deberi. Vnde concludimus, omne id, quod nimium particulas aqueas expellit, inspissatae massae sanguineae existere causam. Nunc sudor, sub calore febrili accedens, insignem eiicit particularum aquearum quantitatem (§. antec.). Dubium idcirco non est, quin eiusmodi sudor massam sanguineam facile inspisset. Accedit huic inspissationi causa alia, e caloris natura desumpta. Calor, ut per experimenta constat, fluida nostra et resolvit et inspissat, atque hoc imprimis, quando vel ab ipso calore particulae aquae dissipantur, vel prius iam earum penuria adfuit. Quum ergo ex ante dictis constet, ultimum hoc facile a sudore, sub calore febrili prorumpente, contingere, fiet hinc, ut accedens tunc calor febrilis priorem inspissationis massae sanguineae causam magis adhuc adaugeat cum ipsa inspissatione. Quae cum ita sint, novus inde sudoris, sub calore febrili producti, effectus innotescit.

§. XXVIII.

Fluida inspissata immeabilia redduntur, eorumque acre, diluente aqua orbatum, facilius irritat et rodit (per Pathol.). Nunc a calore febrili, accedente sudore, fluida inspissantur (§. anteced.). Sudor itaque, sub calore febrili enatus, fluida immeabilia, atque, praesente simul acri, magis irritantia et rodentia reddit. Habes hic alium sudoris descripti effectum, satis certe momentosum.

§. XXIX.

Fluida inspissata subsequentes excretiones impediunt, demonstrante id Pathologia. Sudor, sub calore febrili erumpens, fluidorum inspissationem facile inducit (§. XXVII.). Tunc ergo simul efficit, ut excretiones subsequentes impediuntur. Retinebitur itaque, ob eandem causam, quidquid forsitan inimicum massae sanguineae inhaeret. Quod ergo iure effectibus febrilis huius sudoris adnumeratur.

§. XXX.

Sudor erumpens vascula cutanea facile relaxat: supponit enim materiam perspirabilem, maiori in copia per haec vascula transeuntem. Nunc lymphæ, ob minorem horum vasculorum diametrum, in statu naturali retinetur. Quam facile itaque fiet, ut, relaxatis nimium vasculis cutaneis, illa exeat. Cui rei si calor adhuc accedat, lymphæ exitus eo minus difficilis erit. Calor enim resoluit: utraque vero causa agit, quando sudor sub calore febrili adparet. Iste ergo efficere potest, ut ipsa lymphæ cum materia perspirabili exeat. Pori, in epidermide paruli et ad cellulosa ducentes subcutaneam (§. III.), cui lymphæ quo-

quoque cum adipe in statu naturali infertur (per Physiolog.), ut et pili perspirantes, quorum radix in cellulosa est, eodem modo, ut vascula cutanea, lympham in casu proposito transmittere possunt. Quanto facilior vero iste erit effectus, quando iam ante sudorem laxitas aut resolutio existit.

§. XXXI.

Quum lymphae excretio corpori humano insignem inferat debilitatem; sudor vero, praesente calore febrili accedens, lymphae excretionem efficere queat (§. anteced.), cognoscitur hinc, eandem insignis debilitatis causam possibilem existere. Vnde novus illius innotescit effectus, pro intensitate, complicatione et duratione causarum supra dictarum, maior minorue.

§. XXXII.

Effectuum horum, a nobis adductorum (§§. XXVI. seq.), noxa sine difficultate innotescit, quam primum eosdem ad februm naturam geniumque referre libuerit. Atque hic quoque ut supra de causis monui (§. XVIII.), omnis ille huius sudoris effectus minus salutaris erit, qui efficit, ut conditio corporis sub febre nascatur, huius maxime salutari solutioni aduersa. Quod ergo de recensitis sudoris, sub calore febrili prorumpentis, effectibus ostendendum est.

§. XXXIII.

Immeabilitatem fluidorum, quam inter effectus eiusmodi sudoris posuimus (§. XXVIII.), februm maxime salutari solutioni aduersari, dubitari vix potest. Quum enim abinde stases, congestiones, obstructions, infarctus, motuum suppressio,

acrimoniae exacerbatio, morborum tam acutorum, quam chronicorum caussa, oriantur (per Pathol.); hac vero ratione soluta febris minus salutariter solvatur; dubium non est, quin talis huius sudoris effectus, relatus ad febrem, minus salutaris dicendus veniat. Confer. Perillostr. van SWIETEN *Comment. in Aphorism. BOERHAAVII, Tom. II. §. 609 et 716.* Cognosces hinc, istam immeabilitatem tollere, in potestate Medici non semper esse positum, dum nempe vel nimis cito truculentos suos exserit effectus, vel remediis nimium obstat.

§. XXXIV.

Blandiorem fluidorum corporis humani constitutionem febrimum maxime salutari solutioni egregie inferuire, inter omnes constat. Quem enim fugit, hinc salubres excretiones, sub febris adparentes, adiuuari? Quis est, quin sciat, hinc innumera, a febris metuenda, damna praecaveri? Quo magis itaque in febris a blanditie sua recedunt fluida: eo grauior noxa metuenda erit. Quare etiam omne id, quod aut generat, aut exacerbatur fluidorum acrimoniam, nocuum exserit effectum. Nunc sudor, sub calore febrili productus, acrimoniam exacerbatur (§. XXVIII.). Erit idcirco quoque necesse, ut eiusmodi sudor malum minusque salutarem excludat effectum. Conf. GAUBIUS l. cit. §. 306.

§. XXXV.

Excretionum suppressio, sudoris sub calore febrili enati effectus (§. XXIX.), maxime erit damnosa. Quod ut pateat eo facilius, ex Pathologia signorumque doctrina quaedam erunt praemittenda. Omnis febris oritur vel a materia sanguini in-

existente, vel non. Prius docent continentes, biliosae, catarrhales, inflammatoriae, lentae et hecticae, exanthematicae, variae intermittentium species. Posterius euincunt febres, ex actione neruorum intensa solum productae. Illae procul dubio salutariter solui nequeunt, nisi materia ista, sanguinis massae tunc inhaerens, tanquam febris causa, expellatur, fiat hoc, vel producta haemorrhagia, vel excretionum serosarum augmento. Hae vero, utpote motum sanguinis exacerbatum, ut reliquae febres, postulant, non poterunt non blandam fluidorum nostrorum naturam peruertere, acre atque olei corruptionem inferre. Ne ergo, his productis, noua febris exsurgat causa: opus in his quoque febribus est, ut excretiones, cutanea potissimum et urinae, vigeant. Omnis itaque febris, salutariter soluenda, requirit, ut naturales excretiones fiant, quibus vel febris causa, vel febris effectus, corpori inimicus, commode eiici queat. Quicquid ergo, ut hae contingant, non permittit, illud conditio erit, quae, relata ad febrem, mala erit minusque salutaris (§. XXXII.).

§. XXXVI.

Verum enim vero salutaris maxime febrium solutio non tantum requirit, ut istae excretiones vigeant (§. anteced.), sed postular praeterea, ut materia excernenda, quae febrium vel causa, vel effectus est (§. anteced.), ante sui excretionem praeparata sit, seu *cocta*. Quum enim experientia doceat, excrementitiam eiusmodi materiam modo nimis spissam, modo nimis acrem, modo nimium inuolutam esse, quam ut congrue eiici possit: sequitur, optimam febrium solutionem non tantum excretionum, serosarum potissimum, vigorem, verum materiae quoque eiiciendae modo resolutionem, modo inuolutionem, modo

modo denique a nexu particularum reliquarum qualemcunque separationem, i. e. praeparationem et coctionem requirere. Vera haec esse, tam ex accuratori februm consideratione, quam ex signis urinae, quae coctionem salutaremque februm solutionem indigunt, elucescit. Quae vero cum ita sint, excretio febrilis quaecunque, non praegressa materiae morbosae coctione contingens, minus erit salutaris, atque id sane eo magis, quo minus dein, facta eiusmodi excretionem, ob liquidorum defectum, et subactio coctioque materiae, et subsequens excretio, liquida necessario postulans, fieri queat. Hinc vero simul cognoscitur, nullam salutarem februm excretionem eo tempore contingere posse, quo maxime opus est, ut coctio materiae inimicae a viribus vitae suscipiatur.

§. XXXVII.

Coctio materiae febrilis sub calore febrili imprimis perfici debet (per Pathol.). Nam tunc maxime vires vitae intenduntur, resolutio, combinatio, nouaque mixtio materiae efficiuntur. Natura et causae caloris febrilis haec manifesto docent. Omnis ergo excretio febrilis, sub calore febrili adparens, erit minus salutaris (§. anteced.). Verum eruptio sudoris sub calore febrili erit eiusmodi excretio. Ergo non poterit non esse insalubris. Sed docendum quoque est, talem sudorem ideo quoque corpori febrienti nocuum esse.

§. XXXVIII.

Quum nempe, priore vigente febris stadio, sudor adparere nequeat, sub calore vero febrili erumpens minus salutaris fit (§§. XXXVI. XXXVII.): sequitur, eum tantum salutarem esse

esse posse, qui finito calore febrili accidit. Hunc vero suppressit sudor sub calore febrili contingens (§. XXIX.). Quamobrem quam maxime nocius esse debet (§§. XXXV. XXXVI.). Fit inde, ut eiusmodi sudor ad pessimos istos morbos aegrum disponat, qui a reventa materia febrili originem suam sumunt, siue nunc chronici fuerint, siue acuti.

§. XXXIX.

Quum denique febris salutariter soluenda corporis vigorem requirat; sudor vero, sub calore febrili productus, vires nimium quantum prostrernere valeat (§. XXXI.): hic quoque eiusmodi sudoris effectus conditio erit, ad febrem relata, minus salutaris. Quantum enim de robore, tantum etiam de vita humana decedit.

§. XL.

Ergo, ut ex hactenus dictis constat, sudor, sub calore febrili manans, tam quoad causas (§§. XVIII.), quam quoad effectus suos (§§. XXXII. seq.), excretio erit febrilis minus omnino salutaris. Quam bene, quam egregie haec cum Veterum monumentis et obseruatis conspirant! Confidera mecum, ut antea dicta corroborem, ea momenta, quae Medici isti ad sudoris febrilis salubritatem requirunt: videbis, quantum ab istis sudor ille febrilis, de quo hactenus locuti sumus, recedat. Sudor febrilis salutem adferens, debet 1. a *peracta materiae coctione continere*. Sudor vero is, quem delineauimus, non tantum peracta coctione non contingit (§. XXXVII.), sed eandem quoque quam maxime impedit (§. XXXVI.). 2. *Leuamentum morbi adferre, aut morbum plane tollere*. Neutrum fit ab isto sudore, quem diximus. Morbum aut eius effectus auget et faciliat, atque id ipsum, quod leuamentum adferre posset, sufflammat, impedit, retardat (§. XXXVIII.). 3. *Non oriri debet a corporis debilitate*. Verum sudor sub calore febrili fieri abinde omnino potest (§. XI. n. 4. §. XVI.). 4. *Non pendere debet ab inflammationis grauitate*. Sudor vero hic nonnumquam hinc originem suam sumit (§. XI. n. 1. §. XV.). 5. *Non frigidus et viscidus esse*

D

esse

esse debet. At sudor haecenus consideratus vtrumque esse potest. Viscidus quidem, ob lympham et adipem abeuntem (§. XXX.); frigidus autem, quando, vt haud raro in febribus fit impetuosus, interiora vruntur, exteriora frigent. 6. *Toto corpore manare debet.* Sed sudor sub calore febrili facile tantum fit particularis, quando ab eius causis (§. XI.) oritur in partibus nonnullis grauior distensio, vnde extremorum structura proficitur. Ex his, credo, manifestissime adparet, quam egregie Veterum obseruata cum haecenus euictis conspirent.

§. XLI.

Symptomaticum a Medicis nonnumquam vocatur accidens in morbis, quod nociuum est. Nunc docuimus haecenus, sudorem, sub calore febrili accidentem, esse nociuum. Erit itaque nil, nisi *sudor symptomaticus.*

§. XLII.

Practica nonnulla hisce addenda erunt. Quum sudor, sub calore febrili proueniens, sit symptomaticus et nociuus (§§. XL. XLI.); Therapia vero requirat, vt symptomata nociua tollantur et refragentur: dubium non est, quin sudor haecenus consideratus sui medelam postulet. Huc vero *tres Indicationes* faciunt, quas exsequi Medicum oportet. Requiritur nempe

1. vt causae huius sudoris minuantur, quantumque fieri potest tollantur;
2. vt effectus, abinde pendentes, tollantur, vel minuantur;
3. vt praecaueatur, ne quidquam nascatur in corpore, quod huius sudoris causas de nouo suscitare possit, sed omnia potius ita dirigantur, vt sudor iste sub calore febrili imminuatur.

§. XLIII.

Quod *primam Indicationem* attinet, causarum, eiusmodi sudorem determinantium, ratio habenda erit (§. anteced.). Si ergo I. cordis actio nimium quantum exacerbata fuerit (§. XI. n. 1.): duo agenda erunt a Medico curam gerente, nempe

1. *Actio cordis minui debet.* Huc pertinent acida blandiora, temperantia, demulcentia; potus diluentes; hinc nitrosa, fyru-

syropi aciduli, aquosa non calida, acido et melle remixta
aliaque plura.

2. *Causae remotae intensae huius actionis tolli aut minui debent.*
Huc itaque Venae sectio, antifebrilia satis nota, et, pro fe-
brium differentia diuersa, stimuli actionem minuentia, etc.
referenda erunt.

Commendantur quidem a nonnullis, ad imminuendam cordis
actionem, immo ad ipsam sudoris suppressionem obtinendam,
opiata. Verum haec, vt solide celeberr. TRALLEES docuit, non
solum non imminuunt cordis actionem, sed etiam intendunt.
Praeterea sibi relicta vehementem sudorem producant, vt idcirco
eo minus ad eum scopum facere videantur. Haec ergo omit-
tenda esse censeo.

- II. Si nimia sanguinis resolutio adfit (§. XI. n. 2.): haec tollenda et
imminuenda est, 1. *incrassantibus lenioribus*, v. g. mucilaginosi,
syropis, etc. 2. *Remedijs ad num. I. adductis*. Nam dictum est §.
XIII. n. 2. nimiam sanguinis resolutionem ab intensa cordis
actione prouenire posse. 3. *Antiputredinosi* (§. XIII. n. 1.), quor-
um acida, nitrosa, cortex Peruvianus, incrassantia leniora re-
ferenda erunt.

III. Si nimium aquosa sanguinis indoles, vel secessus particularum
aquearum a crassamento causa fuerit (§. XI. n. 3.), tunc priori
in casu *roborantia* adhibeantur, vt pote quae efficiunt, vt in ca-
checticis corporibus abundantia aquei humoris imminuatur.
Martialia cum Cortice Peruiano huc referantur. In posteriore
vero casu *cum blandis resoluentibus roborantia* vsurpentur, *po-
tusque diluentes* sufficienti in copia hauriantur. Haec, si quae
alia, perniciosum istum secessum, huius saltim effectus, tollere
possunt. Quod praeterea et hic ad causam secessus attendere
debeamus, et pro huius differentia alia atque alia remedia ad-
hibere Medicum oporteat, vel me non monente quilibet per-
spicere potest.

- IV. Si vasculorum demum cutaneorum laxitas nimia adfuerit
(§. XI. n. 4.): huic obuiam ire debemus 1. *roborantibus*; 2. *nu-
trien-*

trientibus (§. XVI. n. 1.); 3. *excitantibus* (§. XVI. n. 3.), fritione, Veficatoriis, etc; 4. *evitatione* omnium eorum, quae externe applicata aut admota *relaxant* (§. cit. n. 2.); 5. *acre obvoluentibus et aquosum imminuentibus* (§. XVI. n. 1.). Haec ad reliquas laxitatis causas sanandas applicari possunt.

§. XLIV.

Indicatio secunda postulat (§. XLII.), ut effectus huius sudoris nociui, quantum fieri potest, tollantur et imminuantur. Immeabilitati fluidorum obviam itur remediis, quibus in secessu particularum vitimur (§. anteced. n. 3.). Acre temperatur obvoluentibus, diluentibus, anteputredinosis (§. XXVIII.). Excretiones sufflaminae restituantur diluentibus, congrue vsurpatis (§. XXIX.). Debilitas demum minuitur nutrientibus (§§. XXIX. et XXX.). Haec itaque cum praecedentibus (§. ant.) combinari possunt.

§. XLV.

Indicatio demum tertia (§. XLII.) adimpleretur, 1. evitatione rerum omnium externarum, quae nimium relaxant, irritant, putredinem motumque sanguinis augent (§. XI. seqq.). Calor itaque externus nimius et mediocritate superior, remedia calida et spirituosâ, cibi aromatibus multisque salibus conditi, aliaque plura evitari debent. 2. Regimine temperato et diacta refrigerante, roborante, putredini et acrimoniae aduersa. Horum specialia tam ex §. anteced. quam ex Diactetica sufficienter patent.

§. XLVI.

Generatim saltem de Therapia sudoris, sub calore febrili erumpentis, locutus sum. Non miraberis itaque, Lector benevole, me huc et illuc remedia adduxisse, quae huic vel illi februm speciei minus respondent. In his ergo casibus exceptiones faciendae erunt, quae ut inveniuntur, aptum Medici requirunt iudicium. Generaliora dixisse mihi sufficit.

T A N T V M.

00 A 6283

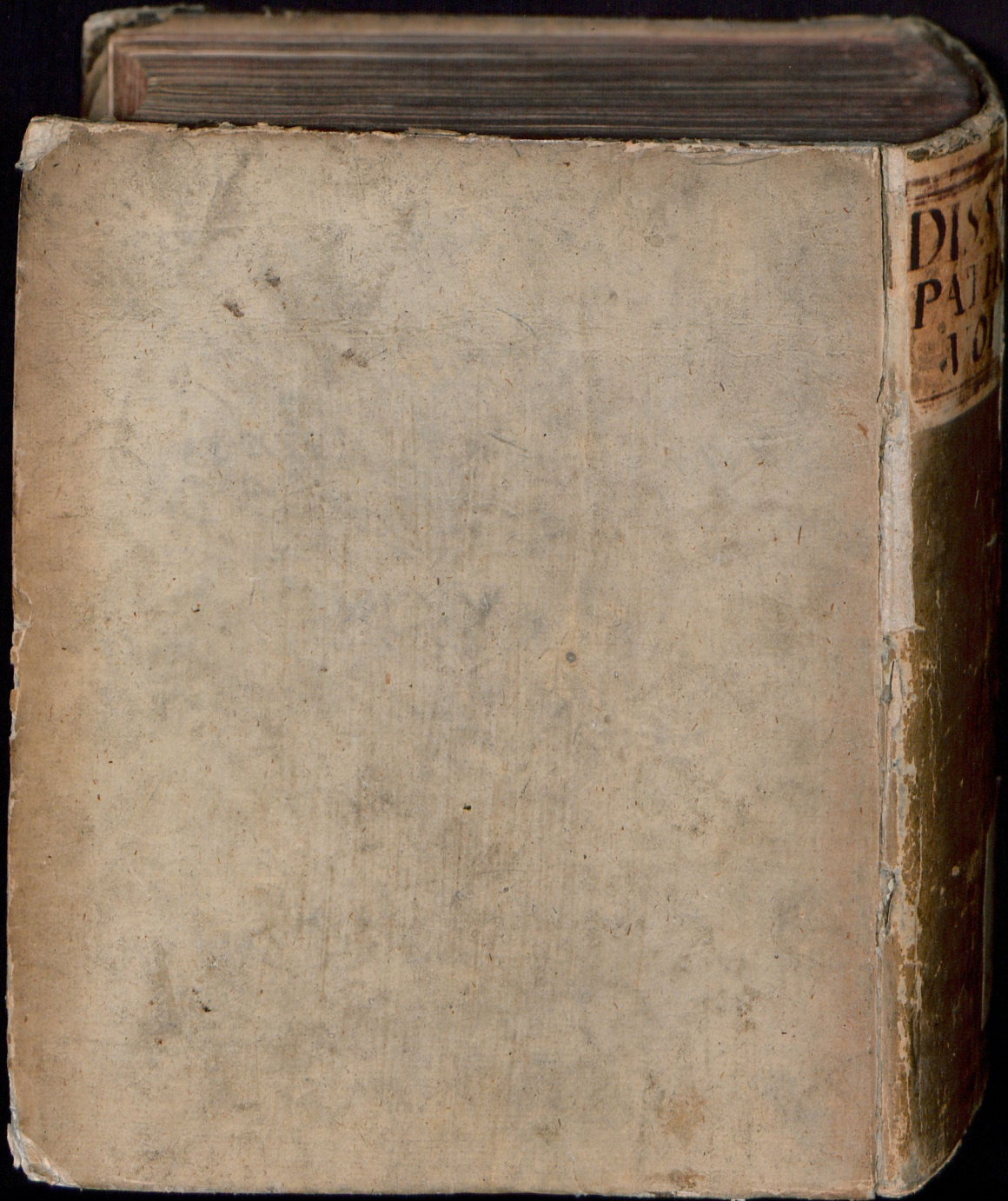
ULB Halle 3
002 828 154

SB

Retro ✓

29

DE
SVDORIS
SVB CALORE FEBRILI
MINVS SALVTARI ERVPTIONE

BENIGNITER ANNVENTE SVPREMO NVMINE
EX AVCTORITATE GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE

D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMI PRUSSIAE REGIS A CONSILIIIS INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPH. NATVR. PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
FACVLT. MEDICAE SENIORE, REGIORVM ALVMNORVM EPHORO,
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSORVM PRAE-
SIDE, ET REGIAR. SOCIET. SCIENTIAR. ANGLICAN.
BEROLINENS. ET MONSPELIENS. SODALI,

PRO GRADV DOCTORIS

SOLLEMNITER CONSEQVENDO

DIE XX. APRIL. A. R. S. cIo Io cclxv.

H. L. Q. S.

PVBLICE DISPVTABIT

AVCTOR

IOANNES CHRISTIANVS WICHVRA,

BICINA-SILESIVS.

HALAE AD SALAM

STANNO CVRTIANO,